

האגדות האפלות של עגנון

הסיפור "האדונית הרוכל" התפרסם ב-1943, כאשר היה כבר ידוע בארץ-ישראל מה מעוללים הנאצים לעמנו, שנלכדו בארצות שלטונם. הרע היה נחמתי, שהסיפור אמנם יתמו לגדלים המר של יהודי אירופה, כפי שאמנם תיאר כמה ממפרישי ענגון ויעקב כהן, הלל ברזיל, אלא שפרטי הסיפור מכחישים הנחה זאת: ראשית, הרוכל היהודי, יוסף, אמנם נקלע לסכנה נוראה, אך לא נפגע כלל, ארוכה, האדונית היא זו שפוגעת בעצמה, שנית, היהודי סועד את האדונית בנסיסתה ומבקש לעשות עמה חסד אחרון - פרטים אלה אינם מחייבים כשום אופו עם מה שאירע בימים האפלים הם.

לפנינו אגדה בעלת פורמט סיפורי מספרים מסופורי ענגון, אך במשלה של אגדה זו אינם משקפים כלל לנושא השואה. שכן של הרוכל היהודי הנודד שבסיפור הוא יוסף, כשמו של יצחק הגלות הראשונה של עם ישראל. מכאן שמדובר בדגם של גלות, לא באירוע מסוים חדאי לא במאורע הנורא מכללם. יוסף הוא גם מי שברח מפיתוייה של אדונית, הלא היא אשת מטיסר, ואילו יוסף בסיפור שלנו מפתה לה וחי עמה. יוסף הקודם זכה, שהעלו את עצמותיו ארצה בסיומה של אותה גלות, ואילו יוסף שבסיפור נודד מגלות לגלות, משום שאינו לומד את הלקח שמה של האדונית, הלני, מרמו אל יוסף של העולם האירופי המפתה, שכן אפחותיו וסיוחהו נודד יוסף נודדים עולמיים. הסיפור מבליט את יופיה של האדונית, הליציה - את מפלצתיות וערפרייתה - היא אינה אוכלת מאכל בני אדם, "הואל היתה למדה לאכול כשר בעליה ששחטתה ואוכלתה ושחנה את רפס". המשתמע הוא שהעם היהודי נודד ממקום למקום. בתמימותם מבקשים היהודים לקנות זכות ישיבה אבל בארצותם עליידי כן, שהם משתלטים להזעיל ככל יכולתם ולצמצם את מקום מדינתם ככל האפשר. אם את הם נסמעים וחסים כי באה המנוחה והחלה, לא עולה ברעתם, כי הם לבדים במלכות מוות, נתונים לחסידים של אוכלי אדם ומוצאי דם. האמונה מצילה אותם בניגוד האחרון, אך הם אינם לומדים את הלקח החדשים על סעוהם כל פעם מחדש. סופה של האכזה המאורחת לגוסס ולמות. כך היה סופה של כל מעצמה סכסכה על חרונה. ואילו היהודים ממשכים לגרוד עד אשר ילמזו את הלקח הנכון של קרחתיהם.

"בבבל אלוהיה ניתן לפתוח את המידוש מעט לכאן ובעט לישם, אך כנסו של רבי יש לסיפור רק מתוך אודו והוא מוציץ על סוהה אקלה, שאנו השוארים אמורים להסמיעה בתוך נשפוטיו, לאמור - העולם הגויי ובעיקר זה שבאירופה, הוא ריפוני, מפלצתי נמדות. האדונית אכלה את "כנעליה עם לפני כווא של הרוכל היהודי. היא ענילית, אשר סכנה

מאכל בניאדם מה - יום אנשים אני שוחה וכשר אדם אני אוכלת". היא מונה בכל אנצעות ידיה את מספר בעליה, ומרמות שמקטנם הם בניסוג ותוך שהיא אומרת רבים מבהלים אלה היא מסתכלת נגדו של יוסף "ועיניה הבהלות הריקס כלתה של סכין תשרול". נסיסתה מעוררת פלצוח: "פתחה הלני את עיניה ורביטה בו. עם שהיא מביטה בו פתחה את פיה עד שהביקש שינייה. תרכן עצמו כנגדה. נקספה כבת ראש ונעצה את שיניה בנגדו והחילה נושכת ומצצת".

ענגון איננו אומר בסיפור זה שהמפלצת הבוריה בנפשו של כל אדם וכי בשל נטיבת הסטיותה סדגיות, היה העם היהודי הקדום הנמדי שלה, אלא הוא אומר, שהגויים מסיבועם הם מפלצות. כלומר, הוא יצר אגדה זוועה, גידסה מהעפכת לאמלות שבאגדות העמים על היהודי הנודד מוצץ הדם.

ובכן, מי שנחשב לגדול סופרי ישראל, נודד באותה רדך ממש כמו החשוכים שבמספרי הגויים, אלה שהיו סידך כלל עולמי שם החסוס תורד את הדמון הנבע נגד היהודים. מסתבר, שאין זו מעידה היסטורית, אשר נוצרה בהשפעת וזעזועיה של מלחמת העולם השנייה, אלא זו ק נקט נידוד במאור מקומות בסיפורי הדנים המסר של ענגון כאן הוא מטר סדומים. אטאויסטי, שנועד לתבזה את שנתה הגויים אלינו הוא שנאנתו אליהם.

הגויים של ענגון שייכים כאלו לפי SPECIES שונה להלוסיין המפין היהודי. הם נושאים עמם את נגע הציורים האפלים מרודי החחת, הם חחת אדם, המוצללים וזועות מתוך סימסום חשים. מלחמות, רציחות ומוניות, פרעות ועלילות הם הם עטרים הכוח קדומי. הם מפתים ומסיתים, כשרי סובה. הם הולמי יין ושכר, שיכלם מוגבל - עם הזמור. לעתים מגיעה אליהם הארה מהעולם היהודי הנפלא, הוא הם מתפכחים מעט ומעשדים משתנים לטובה, אך המזיח חזינות של גויים לא תמצא בכל סובי ענגון, להוציא אולי את רמותה של בינישה. שיממו מסיפור "עד גזר".

וקנה אתה מניחוחתי של ענגון והקטים בסיפוריו הם בנייהסמכו לאמונת ודעונו, וכמוכן, הכמתם אהבה על הססורו אמרת: "אח חילוק בין אלוהים לאינשאללה" (לפנים מן החומה), אך הפרש בין גוי לגוי - סלם מאסרם, המגע עם סמטא. עליך הוא מצדיק את המגע הסלדי לידוק שבמכרים "שלא עשני כגויי הארצות" (רובי ישיה, "בחדר", "שלא עשני כגויי הארצות").

האדונית בסיפור ענגון היא משל לעולם הגויי היפה, המפתה, אשר מסתיר מתחת למעטה הקסום את

האוסן עבוד היהודים כמשתמע מסיפורנו - והיא גם סיפוס, כלומר, רמת החזרה ומופיעה ברבים מן הסיפורים, המכונים להיות בעלי מרקם ריאליסטי. האדונית האלו מפתה את הגיבורים היהודים ומליכת אותם לקראת חרבונם. ואף להדבן עמם זנה, בסיפור "זעלם" מסופר על יתום כשם רן אשר נכלא ועונה ביד אדונית בעלת תאוה מסורפת עד שאיכר את צלם האדם, ואילו בסיפור "עלילות רשע"

בסיפורו של עגנון "האדונית והרוכל" וכן בסיפורים נוספים מוצגת שנאה תהומית לגוי המתארת אותו כדמות שטנית וקאניבליסטית. עגנון יוצר בסיפורים אלה אגדות זוועה חשוכות שהן לא פעם גירסה מהופכת לאפלות שבאגדות העמים על היהודי מוצץ הדם.

מסופר על יהודי כשם גבריל, שהיה יועץ של אדונית האדור זמן היה למאכזה. היא ליהו לו בן, ובעל הדג את המאכזה הגויים מגוללים על גבריל את האכזה. אמנם, הוא מצליח להינצל, אך רבו, שגולד מסודנית, הדג אותו. הרעיון היה חולך ובסל הוא משלש את עצמה ממודי אדונית גויחת הדונים את אכזותיה. יש מום שנעשים צורדי ישראל, המספידים קהילות שלמות של יהודים ופתה רביטם" 158, "כיסוי הדם" 100-93, "ארוח נסה ללוד" 237-238, "שידה" 32 האילו, "מרוחה חוס" 34-33 ועוד. כדי לשכנע את הקורא עד כמה מאוס ומסוכן כבוד המגע עם הגויים, מוכר ענגון בסיפורו "כיסוי הדם", שאף על היסוד עצמו, נודד צורדי היהודים ממו ופעולם, מרענים שהיה בו לאב יהודי.

לכאורה קשה לומר אל ענגון כשהגויים סוף סוף, רבי ימי השלום מלמדים עד כמה התגבלו והתאכזרו גויים לעם ישראל, כיצד גזרו עליהם גזירות, נידשו אותם מארצות מגוריהם, העלילו עליהם עלילות שואה, התעללו בהם חרבו בהם ללא חום במלחמת העולם השנייה. נחלק גויי אירופה הנאצים בין

מספדי היהודים כשעל לבין משתפי פעולה מתוך תלותיות או בליתיסדיה. וכי כיצד ניתן לרחש מענגון אבניקטיביות ושיסול רשת מול ים העמעות הזה, שהעולם הטכני בו את ישראל.

שיי ענגון

שיש בנו, "כעם הבודדה", איזה ייחוד, המעגן ספס בנוז, אם לא נחשדו כגויים, ספס מידוך חרדני - ייחוד המסדר אותו תרשה אותו סוגים מסויים ותכנים יחיד מכל הגויים הסוכנים אותו.

הוא סאן, כמוכן, אך קטן של חום, אבל רי בו כדי להפריך את ההסבר ההיסטוריוסטי המשתמע מסיפורי ענגון. ראייתו את הגויים כמפלצת וכשדורים היא ללא ספק ראייה מסולפת לחלוטין. אגדתו "האדונית והרוכל" היא מקבילתו המהפכת והמאמלה של האגדות האנטישמיות המאילות של הגויים, וששים כך היא שרה יתן כשרסר. זה גם שרם של משה ואיחורים החודים בסיפוריו, בהם נתחם תחום כחתיגות ובמשלחה בין היהודי החגי, בהם אוד צדק ענגון - בהם שואה רמו כי היהודים חשיתו כמ הרוכל היהודי. יוסף הרוכל היהודי - יוסף הרוכל היהודי מוכר לאדונית סכין של ציורים, ובסכין הואן חשכה החרונית לשחום אותו.